

Narrativa studier

Folklorister har i alla tider intresserat sig för berättelser, allt från sagor och sägner till livsberättelser och personliga erfarenhetsberättelser. Intresset har på senare år i många fall skiftat från ett textcentrerat tillvägagångssätt (berättelsen) till själva interaktionen i samtalet (berättandet). Dessutom ställer man numera ofta det vardagliga och erfarenhetsmässiga berättandet i fokus – något som tydliggörs i en nyutkommen presentation av folkloristisk berättelseforskning i nordisk kontext¹. Berättelser och berättande är sedan ett par årtionden populära i många olika discipliner såväl inom humaniora, samhällsvetenskap som inom många andra vetenskapsgrenar. Det är mycket förståeligt eftersom berättandet är ett av grundvillkoren för socialt liv. Dessutom ger narrativa studier en möjlighet att kombinera ett aktörsperspektiv med synen på den sociala verkligheten som diskursivt konstruerad.

I det nedanstående ska jag kort presentera två relativt nyutkomna böcker om berättelseforskning inom två helt olika vetenskapsgrenar. Det är fråga om Carola Scotts antologi *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*², som behandlar berättelseforskning inom vårdvetenskapen, och Anna Johanssons studie *Narrativ teori och metod. Med livsberättelsen i fokus*³, som representerar ett genus- och sociologiskt perspektiv.

I Carola Scotts antologi är förståelsen och tolk-

ningen, med inspiration av Paul Ricoeur, central. Den presenterar dels forskning om berättelser, dels vårdvetenskaplig forskning med utgångspunkt i berättandet. Den består av tre delar och den första delen handlar om berättelsens praktik, om hur omsorg för andra människor sker i berättande form. Joakim Öhlén, som författat en av de mera intressanta artiklarna, skriver om berättelsers vårdande och tröstande potential, om att lidandet genom berättelsen får mening, samt om det ansvar lyssnaren har i situationen. Den andra delen är en metodisk del, om hur forskaren kan gå tillväga för att kunna tolka och förstå en berättelse. Här presenteras såväl framväxten av narrativ forskning som hur man på bästa sätt ska transkribera en intervju. Intressant i sammanhanget är att författarna anknyter till litteraturvetenskapliga och antropologiska forskare, men däremot inte till folkloristiska forskare som länge sysslat med metodiska frågor av detta slag. Carola Scott åskådliggör i sin artikel "Att gripa sig an berättelsen" hur en cancerberättelse kan tolkas med hjälp av begreppen tid, rum, kropp och relation. Här tolkas framväxten av cancer hos en kvinna som ett resultat av rumslig rädsla och otrygghet. Ett annat exempel är en man som berättar om hur han insjuknade i cancer i form av en jag-berättelse där styrka byts ut mot icke-styrka och där tiden förtäts och upplevelsen koncentreras i kroppen. Den sista delen i boken visar genom olika praktikfall – en hjärtsjuk kvinnas och en berättelse om ett dödsfall – hur berättelsen är ett sätt att förklara våra erfarenheter och hur vi kan förstå dessa.

De avsnitt i boken som är inriktade på analys av sjukdomsberättelser, och som exemplifieras med citat ur materialet, är givande. För en student eller forskare inom vårdvetenskap, som inte tidigare använt sig av berättelseanalys, är boken en välkommen ingång i nar-

1 Se Kaivola-Bregenhøj, Klein & Palmenfelt. *Narrating, doing, experiencing. Nordic folkloristic perspectives*. (Studia Fennica Folkloristica 16). Helsinki 2006.

2 Scott, Carola (red). *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur 2004. 137 s.

3 Johansson, Anna. *Narrativ teori och metod. Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur 2005. 403 s.

rativ forskning. Sett ur folkloristisk synvinkel medför en del av artiklarna inte speciellt mycket nytt.

Anna Johanssons bok är ambitiöst upplagd och lämpar sig väl både som handbok och lärobok i ämnet narrativa studier. Studien kan ses som en presentation av olika perspektiv på narrativ forskning och utgår inte specifikt från något forskningstema. Det här kan ses både som en fördel och en nackdel. Fördelen är författaren på så sätt kan visa på en mångfald när det gäller sätt att analysera berättelser. Läsaren kan sedan själv välja det perspektiv som intresserar. Nackdelen är att framställningen i viss grad får karaktären av ett uppslagsverk, bland annat eftersom den egna forskningen inte är i fokus (men saknas heller inte helt). I detta fall anser jag att det positiva med boken överväger eftersom såväl studenter som forskare har behov av en översiktlig handbok i narrativa studier.

Johansson, som använder sig av en mycket vid definition av berättelse, har kombinerat flera perspektiv i sin bok, eftersom hon ser på berättelsen både som en språklig eller diskursiv form, och också som en universell kunskapsform. Hon anger syftet med denna bok med att "introducera och lyfta fram narrativa teorier och metoder som värdefulla ansatser och verktyg i 'samhällsvetenskapliga' studier" (s. 36). Samhällsvetenskaperna anges här inom citationstecken eftersom narrativa studier bygger på en upplösning mellan humaniora och samhällsvetenskap – ett tvärvetenskapligt gränsland.

Boken är indelad i fyra delar. Den första behandlar kunskapens narrativa karaktär med fokus på re-

presentationens kris samt kunskap och makt. Här kan läsaren ta del av allt från de stora berättelsernas upplösning, det postkoloniala som alternativ berättelse och narrativitetens olika dimensioner till narrativa dramatan och narrativ terapi. Den andra delen fokuserar på definitioner av berättelser, textcenterade analysmodeller, olika samtalsformer och en presentation och kritik av Labovs modell – allt mycket bekant för en folklorist. Den tredje delen riktar in sig på kulturella modeller (samt ifrågasättande av dem) för självbiografiskt berättande. Här får Johanssons eget material – livsberättelser av kvinnor i olika generationer i Nicaragua – en mera framträdande plats. Hon tar upp intressanta begrepp såsom tystnaden och skammens betydelse i ett samtal. Det sista avsnittet handlar om narrativ analys i praktiken, både med utgångspunkt i de nicaraguanska kvinnornas livsberättelser men också utgående från andra forskares tillvägagångssätt samt resultat.

Boken är diger och välstrukturerad. Studenten kan också med hjälp av ett person- och sakregister hitta det som intresserar. Trots att boken i första hand vänder sig till samhällsvetare har en folklorist eller etnolog stor nytta av den. Den är en välfungerande plattform och inspirationskälla för narrativa studier. Även här kan man likväl se att skillnaden mellan humaniora (i detta fall etnologi/folkloristik) och samhällsvetenskaperna är stor, eftersom den folkloristiska berättelseforskningens stora namn saknas i presentationen.

Lena Marander-Eklund